

## Niekoľko poznámok k faune koscov (Opilionida) Krupinskej planiny

Slavomír STAŠIOV<sup>1</sup>, Ivan MIHÁL<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Katedra biológie, Fakulta ekológie a environmentalistiky, Technická univerzita, Štúrova 2,  
SK – 960 53 Zvolen, e-mail: stasiov@vsld.tuzvo.sk

<sup>2</sup>Ústav ekológie lesa SAV, Štúrova 2, SK – 960 53 Zvolen, e-mail: mihal@sav.savzv.sk

### Abstract

*Some notes to the fauna of harvestmen (Opilionida) in the Krupinská planina plateau*

We found six harvestmen species in three localities on the Krupinská planina plateau. The species *Egaenus convexus* (C. L. Koch, 1835) and *Zacheus crista* (Brullé, 1832) are xero-thermophilous harvestmen. *Nemastoma lugubre bimaculatum* (Müller, 1776), *Leiobunum rupestre* (Herbst, 1799), *Laccinius ephippiatus* (C. L. Koch, 1835) and *Lophopilio palpinalis* (Herbst, 1799) are mostly hygrophilous species. This paper confirms the first record of the opilofauna on the Krupinská planina plateau.

**Key words:** harvestmen, Opilionida, Krupinská planina plateau, Slovakia  
**Kľúčové slová:** kosce, Opilionida, Krupinská planina, Slovensko

### Úvod

Územie pripravovanej CHKO Krupinská planina je zaujímavé zachovalými lesostepnými spoločenstvami s výskytom niektorých xerothermofilných pontomediteránnych druhov koscov. V údolných nivách meandrujúcich tokov a vo vyšších polohách bučín je opiliofauna zastúpená viacerými hygrofilnými druhmi.

Práca prináša prvý prehľad druhového spektra opiliofauny z územia Krupinskej planiny. V najbližšom okolí boli kosce študované pri Veľkej nad Ipľom (MIHÁL 1997a), Ipľskom Predmostí (MIHÁL 1997b) a na Pustom hrade pri Zvolene (STAŠIOV 1997).

### Materiál a metodika

Na troch vybraných lokalitách v Krupinskej planine sme v rámci „stretnutia prírodovedcov – Krupinská planina 1998“ študovali v dňoch 29. 6 a 30. 6. 1998 druhové zloženie koscov.

Materiál sme získali metódou individuálneho zberu pod kameňmi, spadnutým drevom, na prízemnej vegetácii a pod., a tiež preosievaním listovej opadanky.

Kosce sme zbierali v Arboréte Feľaťa (350 m n.m.) spadajúcom do k. ú. Rykynčice (kvadrát DFS 7880a) a na dvoch lokalitách situovaných na svahu so SZ expozíciou pri ľavostrannom brchu Litavy. Prvá lokalita, ktorá sa nachádza pod Drienovským Mlynom, patrí do v k. ú. Drienovo (kvadrát DFS 7780c) a druhá, ležiaca pri sútoku Litavy a Vrbovka, spadá do ú. Plášťoviec (7880a). Obe lokality sa nachádzajú v dubine s prímесou hrabu vo výške 200 m n.m.

## Výsledky

### Prehľad zistených druhov

1. *Nemastoma lugubre bimaculatum* (Müller, 1776)

29. 6. 1998, Arborétum Feľaťa: 1 F, pod Drienovským Mlynom: 7 M, 4 F, 4 juv., pri sútoku Litavy a Vrbovka: 9 M.

Európsky druh. V strednej Európe hojný vo vlhkých lesoch na zatienených miestach.

2. *Leiobunum rupestre* (Herbst, 1799)

29. 6. 1998, pri sútoku Litavy a Vrbovka: 1 F.

Európsky druh s ťažiskom výskytu najmä v horských oblastiach. Na Slovensku je častým druhom. Žije v lesoch na skalách a balvanoch.

3. *Lacinius ephippiatus* (C. L. Koch, 1835)

29. 6. 1998, pod Drienovským Mlynom: 4 subadult.

Stredoeurópsky druh, na Slovensku bežný. Preferuje vlhkejšie zatienené miesta.

4. *Lophopilio palpinalis* (Herbst, 1799)

29. 6. 1998, Arborétum Feľaťa: 8 subadult., pod Drienovským Mlynom: 3 subadult., 3 juv., pri sútoku Litavy a Vrbovka: 1 subadult.

Stredoeurópsky druh. Žije roztrúsene na celom území našej republiky vo vlhkejších listnatých i zmiešaných lesoch.

5. *Egaenus convexus* (C. L. Koch, 1835)

29. 6. 1998, Arborétum Feľaťa: 1 M, 3 F.

Druh rozšírený v panónskej oblasti. Územím Slovenska prechádza severná hranica jeho areálu. V rámci celého Slovenska patrí medzi naše vzácnejšie druhy koscov. Vyskytuje sa v teplomilných listnatých lesoch.

6. *Zacheus crista* (Brullé, 1832)

29. 6. 1998, Arborétum Feľaťa, 1 F.

Pontomediteránny druh. Slovenskom prechádza severná hranica jeho areálu. Vyskytuje sa vzáčne v listnatých lesoch.

### Poznámky k opiliofaune Krupinskej planiny

Z uvedeného prehľadu druhov vyplýva, že na území Krupinskej planiny sme zistili výskyt 6 druhov koscov. Z nich 2 druhy patria medzi xerothermofilné a 4 druhy medzi hygromofilné druhy.

Oba xerothermofilné druhy boli nájdené v Arboréte Feľaťa na okraji parku susediaceho s agroceózou na JV expozícii. *Egaenus convexus* bol v najbližšom okolí zistený pri Ipeľskom Predmostí (MIHÁL 1997b), a v Javorí v intraviláne obce Klokoč (STAŠIOV nepublikované). *Zacheus crista* bol najbližšie nájdený v Javorí na Pustom hrade pri Zvolene (STAŠIOV 1997), na Poľane (MIHÁL 1998) a na viacerých lokalitách v Cerovej vrchovine (MIHÁL 1995a). Súhrnné informácie o rozšírení tohoto kosca na území Slovenska podáva práca STAŠIOVA (1999). Oba spomínané druhy nie sú viazané iba na oblasť južného Slovenska. Na vhodných otvorených a slnkom prehrievaných biotopoch sa môžu vyskytovať aj severnejšie. Na prienik teplomilných druhov koscov na sever cez niektoré vhodné biokoridory orientované v smere sever – juh upozornil MIHÁL (1996).

Okrem uvedených druhov môžeme na xerothermných biotopoch Krupinskej planiny (lesostepy, xerothermné dúbavy a hrabové dúbavy, pasienky, okraje viničných sádov na južných svahoch a terasách a pod.) predpokladať výskyt aj iných xerothermofilných druhov koscov, ako sú *Dicranolasma scabrum* (Herbst, 1799), *Lacinius horridus* (Panzer, 1794), *Phalangium opilio* Linnaeus, 1761, *Opilio saxatilis* C. L. Koch, 1839, prípadne *Rilaena triangularis* (Herbst, 1799).

Ostatné kosce zistené na študovanom území patria skôr k hygromilným eurýckym druhom. *Nemastoma lugubre bimaculatum* a *Lophopilio palpinalis*, ktoré boli najhojnejšie zastúpenými druhmi v získanom materiáli, sme zistili na všetkých troch lokalitách. Druh *Nemastoma lugubre* bol najbližšie zistený až v Kremnických vrchoch (MIHÁL 1995b) a na Poľane (MIHÁL 1998), *Lophopilio palpinalis* pri Ipeľskom Predmostí (MIHÁL 1997b) a pri Veľkej nad Ipľom (MIHÁL 1997a). Druh *Leiobunum rupestre* bol zistený až vo Zvolenskej kotline, v intraviláne obce Lieskovec pri Zvolene (STAŠIOV nepublikované) a *Lacinius ephippiatus* v Javorí na Pustom hrade pri Zvolene (STAŠIOV 1997).

Okrem týchto druhov je vo vlhkejších biotopoch Krupinskej planiny (v údoliach riek, v lesoch na severných svahoch a vo vyšších polohách) pravdepodobný aj výskyt druhov *Astrobus laevipes* (Canestrini, 1872), *Leiobunum rotundum* (Latreille, 1798), *Mitopus morio* (Fabricius, 1799), *Oligolophus tridens* (C. L. Koch, 1836), *Lacinius dentiger* (C. L. Koch, 1848), a *Platybunus bucephalus* (C. L. Koch, 1835).

Z hľadiska výskytu a rozšírenia opiliofauny na Krupinskej planine s osobitým zreteľom na ochranu vzácnejších xerothermofilných druhov koscov bude potrebné na tomto území zachovať pôvodné lesostepné spoločenstvá a iné xerothermné biotopy (napr. tradičným obhospodarovaním a zabránením sukcesie), ktoré poskytujú týmto druhom topické a trofické optimum výskytu.

## Literatúra

- MIHÁL, I., 1995a: Fauna koscov (Opiliones) Chránenej krajinskej oblasti Cerová vrchovina. In Krištín, A., Gaalová, K. (eds.), Rimava 1995, Odborné výsledky zool. a mykol. výskumov, SAŽP Banská Bystrica, ÚEL SAV Zvolen, p. 21–25.
- MIHÁL, I., 1995b: Harvestmen (Opiliones) in beech forest: influence of different degree of stand density. Entomofauna Carpathica, 7: 41–46.
- MIHÁL, I., 1996: Prienik teplomilných druhov bezstavovcov – všeobecný jav aj u koscov (Opiliones) na Slovensku? Chránené územia Slovenska, 30: 29–30.
- MIHÁL, I., 1997a: Niekoľko poznámok k faune koscov (Opiliones) z okolia Ipľa. In Urban, P., Hrivnák, R. (eds.), Poiplie, SAŽP, Banská Bystrica, p. 51–53.

- MIHÁL, I., 1997b: Kosce (Opiliones) okolia Ipeľského Predmostia. In Urban, P., Hrivnák, R. (eds.), Poiplie, SAŽP, Banská Bystrica, p. 113–115.
- MIHÁL, I., 1998: Kosce (Opiliones) lesných porastov a lúk na Poľane. Ochrana prírody, 16 (v tlači).
- STAŠIOV, S., 1997: Faunistické správy zo Slovenska – Opilionida. Entomofauna Carpathica, 9, 1:28.
- STAŠIOV, S., 1999: Rozšírenie *Zacheus crista* (BRULLÉ, 1832) (Opilionida) na Slovensku. Acta Facultatis Ecologiae, Zvolen, 5: (v tlači)